

[Lekotéka v praxi aneb Půjčování her a didaktických pomůcek v Knihovně Jiřího Mahena v Brně \[1\]](#)

Autor:

- [VOJTÍŠKOVÁ, Eva](#) [2]

Číslo:

- [2018, ročník 27, číslo 1](#) [3]

Rubrika:

- [Trendy v knihovnách](#) [4]

Klíčová slova:

- [děti](#) [5], [Knihovna Jiřího Mahena v Brně](#) [6], [půjčování hraček](#) [7]

Region:

- [09 Region Velká Morava](#) [8]

Lekotéka. Před pěti lety téměř neznámé slovo, dnes výraz, který se v prostředí českých knihoven ustálil pro půjčování her a didaktických pomůcek. Průkopníkem byla v roce 2013 [Knihovna Jiřího Mahena v Brně](#) [9] (KJM) a postupně se jí nechávají inspirovat další knihovny v republice. Jaký byl vývoj lekotéky v KJM, co nového do českého knihovnictví přinesla a kam bude směřovat – to jsou otázky, na které se pokusí odpovědět následující článek.

Počátek zavedení [lekotéky v KJM](#) [10] lze datovat do konce roku 2012, kdy jsme připravovali žádost do dotačního titulu Knihovna 21. století Ministerstva kultury ČR. V čerstvé paměti jsme měli právě ukončený projekt Ruku v ruce (2010–2012, Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost), jehož posláním byla integrace dětí se zdravotním i sociálním handicapem do většinové společnosti. Během projektu jsme podrobně mapovali potřeby této cílové skupiny a sledovali děti i jejich zázemí ve škole, ale také doma. Projekt či nová služba, jejímž prostřednictvím sestavíme unikátní kolekci her a didaktických pomůcek dostupných všem a zdarma v knihovně, pak vzešel nejenom z projektu Ruku v ruce, ale také jako reakce na požadavky lektorů z řad knihovníků, kteří s těmito dětmi i nadále pracovali. Inspirací se staly lekotéky ze zahraničí (Skandinávie, [USA](#)¹), v nichž jsme našli ideální propojení požadavku na nové hry a přidané hodnoty ve smyslu jejich půjčování (stejně jako půjčujeme knihy a ostatní knihovní fond) lidem také domů.

Projekt byl ministerstvem podpořen a knihovnu čekala vlastně docela nelehká cesta implementace půjčování her a didaktických pomůcek. První cílovou skupinou byly děti se speciálními vzdělávacími potřebami, nicméně brzy se ukázalo, že takové členění není nutné. Tipy na pořízení her a pomůcek sice vzešly od pedagogů speciálních škol a knihovníků, kteří s těmito dětmi pracovali během besed, o půjčení her však stály všechny děti a jakékoli další ohraničení tak nemělo smysl. Velké obavy panovaly z udržování hraček a ze strachu, že brzy nebudou kompletní, že péče o hry zabere knihovníkům příliš mnoho času. Ale také tento předpoklad se nakonec nepotvrdil. Domníváme se, že si lidé uvědomovali exkluzivitu služby a na vypůjčené hry jednoduše dávali pozor.

Hračky a didaktické pomůcky byly rozděleny do tematických celků podle toho, jaké dovednosti rozvíjejí: fantazie, tvořivost, zručnost, rozlišování barev a tvarů, procvičování přesnosti a jemně

motoriky, zlepšení postřehu, logické myšlení atd. V praxi pak šlo o nejrůznější skládky, puzzle, zvukové knihy, kreslicí tabulky, maňásky atd. Služba byla veřejností přijata velmi pozitivně, o hry byl velký zájem, čtenáři začali sami dávat podněty k zakoupení dalších pomůcek a především vysoce hodnotili fakt, že si prostřednictvím knihovny mohou rozmanité hry vyzkoušet a zdarma se s nimi seznámit, a skutečnost, že není třeba kupovat vše, co chtějí poznat, nebo že se jim doma jednoduše nehromadí příliš mnoho věcí. Jedním ze základních cílů zavedení lekotéky bylo dopřát leckdy velmi drahé hry i dětem, jejichž rodiče si je nemohou dovolit. Jsme rádi, že se tento předpoklad potvrdil. Stěžejním záměrem však bylo přivést do knihovny další a další čtenáře či potenciální čtenáře, představit knihovnu jako místo, ve kterém lze vyrůstat, trávit čas, učit se novým věcem, cítit se bezpečně – motivovat děti k návštěvě knihovny již od útlého věku.

Knihovny na celém světě řeší stále dokola jedinou otázku – jak přivést do knihovny další a další čtenáře, na jaké rozmanité služby je nalákat. KJM se podařilo jednoduchým způsobem a za přispění inspirace ze zahraničí vyvinout jednoduchou a srozumitelnou službu, která našla bílé místo na trhu a zaujala uživatele. Vlastně nezaujala jenom uživatele, ale také odbornou veřejnost, a tak se hned ve druhém roce realizace projektu stala KJM Knihovnou roku. Získala mimořádný diplom v rámci cen Knihovna roku 2014, a to právě za zavedení nové služby „Lekotéka – hračky a pomůcky pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami“.

Ocenění i zájem dalších knihoven zavést modifikovanou službu také v jiných městech nás motivoval k rozvinutí služby o další témata. Jimi se v následujících letech staly jednoduché perkusní nástroje a tyflopomůcky. KJM se zaměřuje na muzikoterapeutické programy a jejich mimořádná úspěšnost u veřejnosti nás navedla na možnost rozšířit kolekci také o hudební nástroje. Činnost Knihovny pro nevidomé a slabozraké, jež je jedním z oddělení KJM, pak vyústila o doplnění sady her i o pomůcky pro nevidomé.

[11]

Muzikoterapeutický program Dialog s vodou v KJM (srpen 2015)

Rozšiřování sortimentu šlo ruku v ruce také se zvyšováním počtu zapojených poboček. V prvním roce se služby ujaly tři pobočky, dnes – na začátku roku 2018 a tedy po pěti letech od zavedení lekotéky – si v KJM lze hry, pomůcky a hudební nástroje vypůjčit v 18 pobočkách a v ústřední knihovně na Koblížné ulici. Z původních třiceti hraček je dnes ve fondu zapsáno dvacetkrát více jednotek a další se v pravidelných vlnách pořizují.

[12]

Den pro dětskou knihu v KJM (listopad 2015)

Úspěch lekotéky dokládá i přehled nejpůjčovanějších hraček za rok 2017. O vypůjčení hry či pomůcky (se signaturou začínající HR) bylo žádáno celkem 1 637krát (přesně 454 čtenáři). Nejoblíbenější položkou se stal dětský nákupní košík, druhou v pořadí je velmi žádaná logická hra Den a noc a následuje Magická tabulka Grafo, kterou pamatují ze svých dětských let také mnozí dospělí. Tradičně se mezi nejoblíbenějšími hrami objevuje balancující věž (Žebříky), Pexeso pro uši a Geometrické puzzle. Mezi prvními deseti jsou také jeden hudební nástroj (buben s rukojetí), desková hra (Dobble), vzdělávací (Pexeso pro uši) a paměťové hry.

[13]

Beseda pro Dětské rehabilitační centrum Medvídek v pobočce v Brně Kohoutovicích (říjen 2017)

KJM se stala inspirací pro další knihovny v republice, které službu přijaly za svou a unikátně ji rozvíjejí podle potřeb svých čtenářů. Obavy ze začátku projektu vystřídala radost z etablované služby, která vzrůstá s každým dětským úsměvem z nové hračky nebo pomůcky, kterou si v knihovně může zapůjčit.

Povzbuzení zájmem jsme se do dalšího období rozhodli lekotéku rozvinout o další cílovou skupinu. Nejprve nám v úvahách rezonovala skupina senioři a hry a pomůcky pro ně. Procvičování motoriky a trénink paměti lze ve vyšším věku doporučit každému. Všimli jsme si ale také jistého ostychu lidí dříve narozených z her, potažmo z učení se nových pravidel a soutěžení se sobě rovnými či mladšími. Poučení z předchozího rozdělování jsme se (viz výše) nakonec rozhodli rozšířit kolekci her na cílovou skupinu dospělí (a tedy nezaměřovat se pouze na seniory).

Projektem se tak pokusíme odbourat poměrně častou nedůvěřivost dospělých lidí ve hru z toho důvodu, že – jak sami tvrdí – jsou na ni přeci již staří. Výchozí premisou je pro nás fakt, že lidé jsou dětmi vlastně pořád, a tak je v tom budeme podporovat. Ostatně související téma gamifikace postupuje pozvolna komerční a podnikatelskou scénou – lidé si uvědomují, že strategické a herní návyky lze často velmi úspěšně přetavit do firemní kultury a jednání zaměstnanců, zvyšuje se loajalita a objevuje se dobrá nálada. Herní prvky v primárně neherním prostředí dostávají stále větší a větší smysl. I v tomto případě očekáváme, že projekt přivede do knihovny nové uživatele a prostřednictvím zajímavé služby jim otevře další možnosti, které knihovna lidem poskytuje. V tomto kontextu předpokládáme také rozvoj čtenářství u lidí, kteří doposud knihovnu nenavštěvovali, vznik nových přátelství a vazeb vůbec. Klub deskových her by se mohl rozšířit o zajímavou skupinu lidí, jejichž zkušenosti budou pro mladší generace velkým přínosem. Podpořit chceme i rodiny a mezigenerační učení jako takové – očekáváme, že společně hrané hry se stanou

impulsem pro předávání vzpomínek a rodinná setkání, ale také zajímavou alternativou pro osamělé lidi, jak trávit svůj volný čas. Do vybraných poboček jsme pořídili deskové hry, hlavolamy, šachy nebo poker, ale také jednoduché sportovní náčiní. Desková hra Konečně doma by mohla pomoci lidem pochopit nekalé praktiky podvodných prodejců, sada na badminton, mňolky nebo pétanque zpříjemní rodinné odpoledne nebo polední pauzu lidem z kancelář v centru města.

Držte nám tedy v našich záměrech palce a hlavně nebojte se hrát si!

Plánujete zavést lekotéku i ve své knihovně nebo už ji nabízíte? Podělte se v diskusním fóru pod článkem se svými zkušenostmi.

Fotografie pocházejí z archivu KJM.

- [1.](#) První sbírka hraček ve veřejné knihovně byla pravděpodobně vybudována v 30. letech 20. století v Los Angeles. Systematicky ale začaly vznikat až v 60. letech. Průkopníkem byla v tomto směru Skandinávie. Odtud také pochází mnoha zeměmi převzatý termín Lekotek (lekotéka) – švédský výraz pro play library. Viz podrobněji HRDÁ, Libuše. Knihovny půjčují hračky. Ikaros [online]. 2004, roč. 8, č. 10 [cit. 2018-03-05]. urn:nbn:cz:ik-11700. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <https://ikaros.cz/node/11700> [14]

URL zdroje: <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2018-rocnik-27-cislo-1/lekoteka-v-praxi-aneb-pujcovani-her>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2018-rocnik-27-cislo-1/lekoteka-v-praxi-aneb-pujcovani-her>
- [2] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/autori/vojtiskova-eva>
- [3] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2018-rocnik-27-cislo-1>
- [4] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/rubriky/trendy-v-knihovnach>
- [5] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/deti>
- [6] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/knihovna-jiriho-mahena-v-brne>
- [7] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/pujcovani-hracek>
- [8] <https://bulletinskip.osvobozena-knihovna.cz/vsechna-cisla/regiony/09-region-velka-morava>
- [9] <http://www.kjm.cz/>
- [10] <http://www.kjm.cz/pomucky-lekoteka>
- [11] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/313/vojtiskova2.jpg>
- [12] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/313/vojtiskova1.jpg>
- [13] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/313/vojtiskova3.jpg>
- [14] <https://ikaros.cz/node/11700>